

Sigmund Freud

TOTEM ȘI TABU

*O interpretare psihanalitică
a vieții sociale a popoarelor primitive*

Traducere:
GABRIEL AVRAM

EDITURA HERALD
București, 2017

CUPRINS

<i>Prefață</i>	3
01. Prohibiția incestului	7
02. Tabuul și ambivalența sentimentelor	28
03. Animism, magie și omnipotența ideilor	93
04. Întoarcerea totemismului în copilăria timpurie	122
<i>Notă despre Sigmund Freud și operele sale</i>	195

01 PROHIBIȚIA INCESTULUI

Cunoaștem evoluția parcursă de om din preistorie și până astăzi datorită urmelor și uneltelor descoperite, a vestigiilor artistice, religioase și a concepțiilor despre viață care au ajuns până la noi, fie pe cale directă, fie transmise prin tradiție în legende, mituri și povestiri, fie, în sfârșit, prin supraviețuirea mentalității omului primitiv, pe care încă o mai putem regăsi în propriile noastre moravuri și obiceiuri. Cumva, acest om al preistoriei este încă, până la un anumit punct, contemporanul nostru; încă mai există oameni pe care-i considerăm mai apropiați de primitivi decât alții și în care îi putem vedea pe descendenții și succesorii direcți ai celor de odinioară. Este de altfel judecata pe care o avem despre popoarele zise sălbatice sau semisălbatice, a căror viață psihică prezintă un interes aparte pentru noi, dacă putem dovedi că acest psihism al lor constituie o fază anterioară, bine conservată, a propriei noastre dezvoltări.

Să admitem că avem această dovadă; atunci, încercând o comparație între „psihologia popoarelor primitive”, așa cum ne-o oferă etnografia, și psihologia nevroticului, așa cum reiese ea din cercetările psihanalitice, ar trebui să descoperim și în una, și în cealaltă numeroase trăsături comune, fiind astfel capabili să reevaluăm sub o nouă lumină, și într-una și în cealaltă, aspectele deja cunoscute. Pentru rațiuni intrinseci și extrinseci am ales, în vederea acestei comparații, triburile pe care etnografi ni le-au descris a fi cele mai sălbatice, mai înapoiate și mai sărace: primitivii din cel

mai nou continent descoperit, Australia, care și-au păstrat numeroase trăsături arhaice, de negăsit astăzi la alte popoare primitive.

Locuitorii primitivi ai Australiei, aborigenii, sunt considerați o rasă aparte, fără nicio înrudire fizică sau lingvistică cu vecinii cei mai apropiați, adică popoarele melaneziene, polineziene sau malaieziene. Acești aborigeni nu-și construiesc nici case sau construcții durabile, nu cultivă pământul, nu posedă animale domesticate, nici măcar câini, nu cunosc nici măcar meșteșugul olăritului. Se hrănesc în exclusivitate cu carnea tuturor animalelor pe care le vânează și cu rădăcinile pământului. Nu au nici regi, nici șefi, adunarea bătrânilor fiind cea care decide asupra treburilor comune. Nici măcar nu este sigur că putem întâlni la aceștia urmele vreunei religii, sub forma unui cult închinat ființelor superioare. Triburile din interiorul continentului care, din cauza lipsei apei, a trebuit să facă față unor condiții de viață excesiv de aspre, ne par a fi sub toate aspectele mult mai primitive decât triburile vecine, de pe coastele Australiei. Nu ne putem aștepta, fără îndoială, ca acești aborigeni canibali în pielea goală să aibă o morală sexuală apropiată de a noastră sau să impună restricții prea severe instinctelor lor sexuale. Totuși, cunoaștem faptul că au impus o interdicție cât se poate de riguroasă raporturilor sexuale incestuoase. Se pare chiar că întreaga lor organizare socială este subordonată acestei intenții sau se află în relație cu înfăptuirea acestei intenții.

În locul tuturor instituțiilor religioase și sociale care le lipsesc, vom regăsi însă la aborigenii australieni sistemul totemismului. Triburile australiene sunt divizate în grupuri mult mai mici, clanuri, iar fiecare dintre aceste clanuri poartă numele totemului său. Dar ce este un *totem*? În general, un totem reprezintă un animal, comestibil, inofensiv sau, dimpotrivă, periculos și de temut, sau, mult mai rar, o plantă sau o forță a naturii (ploaia, apa), care se află într-o anumită relație cu întregul grup de oameni. Totemul reprezintă, în primul rând, strămoșul grupului; iar, în al doilea rând,

Respect pentru oameni și cărți

este spiritul protector și binefăcătorul care trimite oracole și, chiar dacă este periculos pentru alte grupuri, îi cunoaște și îi protejează pe membrii grupului care l-au adoptat. Cei care au adoptat același totem se supun deci obligației sacre, a cărei violare atrage imediat pedeapsa, de a nu-și ucide propriul totem și de a se abține de a-i consuma carnea sau de a se folosi altfel de el.

Caracterul totemic este inherent nu unui cutare animal sau altui obiect specific (plantă sau forță a naturii), ci tuturor indivizilor aparținând speciei acestui totem. Din când în când sunt celebrate sărbători în cursul cărora membrii grupului totemic reproduc sau imită, prin dansuri ceremoniale, mișcările și trăsăturile caracteristice ale totemului lor. Totemul se transmite ereditar, atât pe linie paternă, cât și maternă. Este extrem de probabil ca modul de transmisiune matern să fi avut întâietate peste tot, fiind înlocuit mai târziu de transmiterea paternă. Subordonarea față de totem reprezintă fundamentul tuturor obligațiilor sociale ale aborigenului australian, depășind pe de o parte subordonarea față de trib, având întâietate, pe de altă parte, față de înrudirea de sânge¹. Totemul nu este legat nici de pământ sau de vreo localitate anume; membrii unui același totem pot trăi separați unii de ceilalți și în pace cu indivizii care au adoptat totemuri diferite².

¹ Frazer, *Totemism and Exogamy*, vol. I, p. 53: „Legătura creată de către totem este mai puternică decât legătura de sânge sau familie, în sensul modern al cuvântului”.

² Acest rezumat foarte succint al sistemului totemic are nevoie de câteva lămuriri și rezerve. Cuvântul „totem” a fost introdus sub forma „totam” în 1791 de englezul J. Long, care l-a luat de la pieile roșii din America de Nord. Problema în sine a trezit un viu interes între oamenii de știință și a provocat numeroase lucrări, dintre care voi cita mai întâi o lucrare capitală în patru volume, de J. G. Frazer, *Totemism and Exogamy* (1910), apoi cărțile lui Andrew Lang, dintre care principala lucrare este *The Secret of the Totem*, 1905. Scoțianului J. Fergusson McLennan îi revine însă meritul de a fi recunoscut importanța totemismului pentru istoria umanității primitive. Organizări de tip totemic au fost descoperite și încă mai sunt și în zilele noastre la australieni, la indienii din America de Nord, la popoarele din arhipelagul Oceaniei, în India Orientală și la multe dintre popoarele Africii.

Acum este momentul să dezvăluim acea particularitate specifică a totemismului de care este interesat în cea mai mare măsură psihanalistul. Aproape oriunde se află în funcțiune totemismul, vom întâlni legi în virtutea cărora membrii unui singur și același totem nu trebuie să aibă relații sexuale între ei, în consecință nu trebuie să se căsătorească între ei. Aceasta este legea exogamiei, care este parte constituentă a totemismului. Această interdicție, respectată cu rigurozitate, este cât se poate de remarcabilă. Ea nu are niciun raport logic cu ceea ce știm noi despre natura și particularitățile totemului și nu înțelegem cum s-a putut insinua, strecura în cadrul totemismului. De aceea nu suntem mai puțin uluiți să-i auzim pe unii autori admitând faptul că exogamia nu avea la început nicio legătură logică cu totemismul, ci că a fost supraadăugată la un moment dat, atunci când a fost recunoscută necesitatea de a

Dar anumite urme și vestigii, dificil de interpretat, ne fac să bănuim că totemismul a existat, de asemenea, și la popoarele ariene și semitice primitive ale Europei și Asiei, în așa fel încât mulți savanți sunt dispuși să vadă în totemism o etapă necesară și universală a evoluției umane.

Cum de s-a ajuns însă ca oamenii primitivi să adopte un totem, adică să-l pună la baza tuturor obligațiilor lor sociale, și cum de s-a ajuns mai târziu la restricțiile sexuale? Asupra acestei chestiuni există numeroase teorii trecute în revistă de Wundt în a sa *Volkerpsychologie* (vol. II, *Mythus und Religion*), care nu prea par a fi de acord între ele. Eu mi-am propus să-i dedic până și totemismului un studiu special, făcând apel la metoda psihanalitică (vezi capitolul IV al acestei lucrări).

Dacă există divergențe asupra explicării teoretice a totemismului, putem spune că nici trăsăturile din care este alcătuit totemismul nu se pot descrie prea exact cu ajutorul afirmațiilor generale, așa cum am încercat să facem. Nu trebuie să uităm însă că chiar popoarele cele mai primitive și cele mai conservatoare sunt, într-un anume sens, popoare vechi și au în spatele lor un lung trecut în cursul căruia ceea ce era la ele primitiv a suferit o dezvoltare sau o deformare considerabile. Astfel se face că și la popoarele care mai fac astăzi uz de totemism îl vom regăsi, însă sub cele mai variate aspecte de ciopârțire, îmbucătățire sau sub forme tranzitorii către alte instituții sociale și religioase sau încă sub forme staționare, dar care s-au îndepărtat considerabil de forma primitivă. Rezultă din acest fapt că avem mari probleme astăzi în a decela între ceea ce reprezintă fidelă copie a unui trecut viu și ceea ce constituie o deformare secundară.

Respect pentru oameni și cărți

se edicta restricții matrimoniale. Oricum ar sta lucrurile, chiar dacă legătura care există între exogamie și totemism este profundă sau nu, această legătură există și e foarte solidă.

Să încercăm să înțelegem semnificația acestei interdicții cu ajutorul câtorva considerații.

a) Încălcarea acestei prohibiții nu este urmată de o pedeapsă automată, ca să spunem așa, cum se întâmplă în cazul violării altor interdicții totemice (de pildă, interzicerea consumării cărnii animalului-totem), dar atrage totuși după sine răzbunarea întregului trib, ca și cum ar fi vorba despre a înlătura un pericol ce amenință întreaga colectivitate sau despre înlăturarea unei greșeli care apasă pe umerii acestei colectivități. Iată un citat din Frazer care demonstrează cu câtă severitate tratează sălbaticii aceste încălcări ale interdicțiilor, imorale chiar și din punctul nostru de vedere:

În Australia, raporturile sexuale cu o persoană dintr-un clan prohibit sunt pedepsite de regulă cu moartea. Puțin contează dacă femeia face parte din același grup local sau dacă, făcând parte din alt trib, a fost capturată într-o bătălie; un bărbat din clan, considerat vinovat, care se folosește de ea ca de femeia lui, este vânat și ucis de bărbații din clanul său, iar femeia împărtășește aceeași soartă. Există anumite cazuri totuși în care și unul, și celălalt au reușit să se sustragă urmăririi ceva vreme, iar ofensa adusă a putut fi uitată. În rarele cazuri în care s-a produs un fapt de genul celui de care ne ocupăm acum, la tribul Ta-ta-thi din Noua Guinee de Sud, bărbatul este ucis, iar femeia este înțepată cu sulițele, până când își dă duhul sau aproape; rațiunea pentru care nu este ucisă pe loc este că ea a suferit o constrângere. Chiar și în cazul amorurilor ocazionale, interdicțiile clanului sunt strict supravegheate, orice violare a acestora „fiind considerată ca fiind lucrul cel mai oribil de pe pământ, fiind pedepsită cu moartea” (Hawitt).¹

¹ Frazer, I. c., vol. I, p. 54.

b) Fiindcă aceleași pedepse sunt aplicate și în cazul aventurilor amoroase pasagere, care nu sunt urmate de procreere, este foarte puțin probabil ca interdicțiile să fie dictate de rațiuni de ordin practic.

c) Totemul fiind ereditar și nesuferind nicio modificare în cazul căsătoriei, este ușor să ne dăm seama de consecințele acestei prohibiții în cazurile de ereditate maternă. Dacă bărbatul, de pildă, face parte dintr-un clan ce are ca totem cangurul, iar soția are drept totem struțul, copiii, indiferent că sunt de sex feminin sau masculin, vor fi toți copii-struț. Un copil reieșit din această căsătorie va fi deci pus în imposibilitatea de a avea raporturi incestuoase cu mama și sora lui, struț ca și el.¹

d) Este suficient să fim un pic mai atenți ca să ne dăm seama că exogamia care face parte din sistemul totemic are și alte consecințe, urmărind și alte scopuri decât simpla prohibire a incestului cu mama și cu sora. Exogamia are menirea de a-i interzice bărbatului uniunea sexuală cu indiferent care altă femeie din grupul său, adică și cu un număr de femei de care nu-l apropie nicio legătură de sânge, femei care sunt totuși considerate a fi consangvinele sale. Justificarea psihologică a acestei restricții, care depășește în amploare orice i-ar putea fi comparabil la popoarele civilizate, nu este evidentă la o primă abordare. Se poate înțelege doar că, în această prohibire, rolul totemului (animal), în calitate de strămoș al grupului, este luat cât se poate de în serios. Toți cei care își au

¹ Această prohibiție nu îl împiedică totuși pe tată, care este cangur, să aibă raporturi incestuoase cu fiicele sale, care sunt struț. În transmiterea pe linie paternă a totemului, tatăl și copiii vor fi cangur, tatăl neputând, în acest caz, să aibă raporturi incestuoase cu fiicele sale, dar fiul putând avea raporturi incestuoase cu mama sa. Aceste consecințe ale interdicțiilor totemice demonstrează că ereditatea maternă este mult mai veche decât cea paternă, căci avem mai mult decât un motiv să admitem faptul că prohibițiile vizează mai ales impulsurile incestuoase ale fiului.

descendența în același totem sunt consangvini, formează o familie, în cadrul căreia gradele de înrudire, chiar și cele mai îndepărtate, sunt considerate un impediment absolut al acuplării sexuale.

De aceea sălbaticii par a fi obsedați de o frică excesivă față de incest și manifestă o foarte mare sensibilitate pentru raporturile incestuoase, teamă și posibilitate legate de o particularitate pe care noi o înțelegem prost și care face ca înrudirea de sânge să fie înlocuită de înrudirea totemică. Nu trebuie însă să exagerăm prea tare cu opoziția între cele două tipuri de înrudire și trebuie să avem foarte clar în minte faptul că, în cazul interdicțiilor totemice, incestul real nu constituie decât un caz special.

Dar cum a fost înlocuită familia reală de grupul totemic? Aici avem de-a face cu o enigmă căreia nu îi vom putea dezlega misterul dacă nu vom înțelege bine natura totemului. Putem presupune, desigur, că substituirea legăturilor de familie cu cele totemice era singura cale posibilă a prohibirii incestului, pentru că, acordându-i individului libertăți sexuale care depășesc limitele relațiilor conjugale, exista riscul violării legăturilor consangvine, ajungându-se chiar până la practicarea repetată a incestului. La acest lucru putem însă obiecta că obiceiurile australienilor implică anumite condiții sociale și circumstanțe solemne în care dreptul exclusiv al unui bărbat asupra femeii sale, considerate ca soață legitimă, este nerecunoscut.

Limbajul acestor triburi australiene¹ prezintă o particularitate care se află cu siguranță în legătură cu acest fapt. Denumirile de rudenie de care se folosesc aceștia se referă la relațiile nu dintre doi indivizi, ci dintre un individ și un grup; conform lui M. L. H. Morgan, aceste denumiri formează un sistem „clasificator”. Lucrul acesta vrea să spună că un bărbat îi spune *tată* nu numai celui care l-a conceput, ci oricărui alt bărbat care, după obiceiul tribului, ar

¹ Ca și în cazul majorității populațiilor totemice.

fi putut s-o ia în căsătorie pe maică-sa și să-i devină tată; la fel, îi spune *mamă* oricărei femei care, fără a încălca obiceiurile tribului, i-ar fi putut deveni mamă; îi denumește cu apelativul *frați și surori* nu numai pe copiii adevăraților săi părinți, ci și pe copiii tuturor persoanelor care i-ar fi putut fi părinți etc.

Denumirile de rudenie pe care doi aborigeni australieni și le acordă reciproc nu desemnează cu necesitate o înrudire de sânge, cum se întâmplă în cazul limbajului nostru; desemnează mai puțin raporturile fizice, cât raporturile sociale. Un caz similar acestui sistem clasificator este cel al copiilor mici din cultura noastră, care sunt îndemnați să se adreseze cu „nene” sau „tanti” tuturor prietenilor părinților lor; noi mai folosim aceste desemnări în sens figurat, atunci când vorbim despre „frați întru Apollo”, de „surorile lui Christos” etc. Explicația acestor expresii care nouă ne par a fi atât de bizare se degajă cu ușurință dacă le considerăm a fi rămășițe și trăsături ale acelei instituții pe care reverendul L. Fison a denumit-o „căsătorie colectivă”, în virtutea căreia un anume număr de bărbați exercitau drepturi conjugale asupra unui anume număr de femei. Copiii născuți din această „căsătorie colectivă” erau considerați în mod natural ca fiind frați și surori, cu toate că se prea poate ca nu toți să fi avut aceeași mamă, și îi considerau pe toți bărbații din acel grup ca fiind tații lor. Cu toate că unii autori, ca Westermarck, de exemplu, în a sa *Istorie a căsătoriei*¹, refuză să admită consecințele pe care alții le-au tras din denumirile care desemnează relațiile de rudenie în cadrul grupului, autorii care s-au aplecat mai mult asupra studierii aborigenilor australieni sunt unanimi în a vedea în denumirile de rudenie reminiscențe ale epocii în care „căsătoria colectivă” era în vigoare.

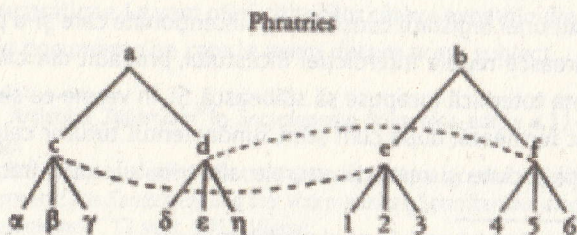
În opinia autorilor Spencer și Gillen², ar mai supraviețui încă și astăzi o anumită formă de căsătorie colectivă la triburile Urabunna

¹ *Geschichte der menschlichen Ehe*, ediția a 2-a, 1902.

² *The Native Tribes of Central Australia*, Londra, 1899.

și Dieri. Căsătoria colectivă a precedat deci la aceste populații căsătoria individuală și nu a dispărut fără a lăsa urme în limbaj și obiceiuri. Dacă punem în locul căsătoriei individuale existența prealabilă a unei căsătorii colective, atunci, rigoarea în aparență excesivă, a prohibirii incestului la aceste populații devine ușor de înțeles. Exogamia totemică, prohibirea raporturilor sexuale între membrii aceluiași clan, apare ca fiind modalitatea cea mai curată de a împiedica incestul în cadrul grupului, modalitate impusă și adoptată în acele vremuri de demult, care a supraviețuit multă vreme motivațiilor inițiale pentru care a fost creată.

Dacă este să admitem că am înțeles rațiunile restricțiilor matrimoniale care există la aborigenii din Australia, trebuie totuși să știm că condițiile reale prezintă o complexitate mult mai mare, la o primă vedere inextricabilă. Nu există decât puține triburi australiene care să cunoască altă interdicție decât cea determinată de limitele totemice. Cea mai mare parte a acestor triburi sunt organizate în așa fel încât ele se împart mai întâi în două secțiuni pe care le vom denumi *clase matrimoniale* (*fratriile* autorilor englezi). Fiecare dintre aceste clase este exogamică și este alcătuită dintr-un anumit număr de grupuri totemice. În general, fiecare clasă se subdivide în două subclase (subfratrii), întreg tribul compunându-se astfel din patru subclase; rezultă deci că subclasele ocupă un loc intermediar între fratrii și grupurile totemice. O schemă tipică, realizată adeseori, a organizării structurale a unui trib australian ar putea fi reprezentată astfel:

Cele douăsprezece grupuri totemice sunt reunite în patru subclase și două clase. Toate subdiviziunile sunt exogamice¹. Subclasa c formează o unitate exogamică împreună cu subclasa e, subclasa d cu subclasa f. Rezultatul obținut prin aceste instituționalizări cât și tendința lor nu sunt în consecință echivoce: ele servesc pentru introducerea unei noi limitări a alegerii matrimoniale și a libertății sexuale. Dacă nu ar fi existat decât cele douăsprezece grupuri totemice, fiecare membru al unui grup (presupunând că fiecare grup se compune din același număr de indivizi) ar putea alege între unsprezece din douăsprezece femei ale tribului. Existența a două fratrii limitează numărul femeilor la care să se poată referi alegerea fiecăruia, la șase din douăsprezece, adică la jumătate. Un bărbat aparținând totemului nu putea lua în căsătorie decât o femeie care face parte din grupurile 1-6. Introducerea celor două subclase coboară ștacheta alegerii, limitând-o la trei femei din douăsprezece, adică un sfert din total; un bărbat care are un anumit totem nu își poate alege soția decât dintre cele care au totemul 4, 5, 6.

Relațiile istorice existente între clasele matrimoniale, în care anumite triburi numără opt asemenea clase, și grupurile totemice nu sunt încă elucidate. Putem observa doar că aceste instituții urmăresc același scop ca exogamia totemică și caută chiar să meargă dincolo de el. Dar, în vreme ce exogamia totemică prezintă toate aparențele unei instituții sacre, născute nu se știe cum, deci aparențe ale unei cutume, tradiții, instituția complicată a claselor matrimoniale, cu subdiviziunile și condiționările ei, pare a fi produsul unei legislații conștiente și intenționale care și-a propus să întărească regula interdicției incestului, probabil din cauză că influența totemică începuse să slăbească. Și, în vreme ce sistemul totemic formează, după cum știm, fundamentul tuturor celorlalte obligații sociale și restricții morale ale tribului, rolul fratriei se

¹ Numărul totemului este ales arbitrar.

mărginește, în general, la singura reglementare a alegerii matrimoniale. De-a lungul dezvoltării ulterioare a sistemului claselor matrimoniale, a apărut tendința de a extinde interdicția contra incestului natural și a celui de grup la căsătoriile între rude din grupuri mai îndepărtate; la fel a procedat de altfel și biserica catolică, atunci când a extins interdicția căsătoriilor dintre frate și soră la prohibirea mariajelor între veri și verișoare și, pentru a-și justifica actele, a inventat gradele de înrudire spirituală.¹

Nu avem niciun interes să ne amestecăm în discuțiile complicate și incerte care au avut loc în ceea ce privește originea și semnificația claselor matrimoniale și a raporturilor lor cu totemul. Ne este suficient să observăm cu câtă grijă aborigenii australieni și alte popoare sălbatice veghează la respectarea interdicției incestului.² Putem chiar spune că acești sălbatici sunt mult mai scrupuloși sub acest aspect decât noi. Este posibil ca tocmai din cauza faptului că pot fi mai expuși tentațiilor să aibă nevoie de o protecție eficientă contra acestora.

Dar fobia incestului ce caracterizează aceste popoare nu s-a oprit numai la crearea acelor instituționalizări despre care am vorbit și care ni se par în principal îndreptate contra incestului de grup. Trebuie să adăugăm la acestea o întreagă serie de „cutume” care, destinate fiind a împiedica raporturile sexuale între rudele apropiate, sunt respectate cu o rigoare religioasă. Scopul urmărit de aceste cutume nu lasă loc îndoielii, autorii englezi desemnându-l sub numele de *avoidances* (ceea ce trebuie să fie evitat). Aceste cutume sunt răspândite și dincolo de teritoriul popoarelor totemice australiene. Le vom oferi cititorilor câteva exemple din numeroasele documente pe care le avem despre acest subiect.

¹ Articolul „Totemism” în *Encyclopedia Britannica*, ediția a 11-a, 1911 (A. Lang).

² Storfer a atras atenția în mod deosebit asupra acestui aspect într-un studiu recent: *Zur Sonderstellung des Vatermordes* („Schriften zur angewandten Seelenkunde”, 12 sept. 1911, Viena).

În Melanezia, aceste prohibiții restrictive vizează raporturile dintre fiu și mama și surorile sale. Astfel se face că în Lepers Island, una dintre insulele din Noile Hebride, băiatul, atunci când a împlinit o anumită vârstă, părăsește acoperișul matern și merge într-o locuință comună, un soi de club, unde va dormi și va lua masa. El încă are voie să revină la locuința sa, pentru a cere hrana, dar, dacă se întâmplă ca sora lui să fie prezentă, băiatul trebuie să plece fără să mănânce; dacă niciuna dintre surori nu e pe acolo, poate să ia masa, așezat în apropierea ușii. Dacă, în afara casei, se întâmplă ca un frate să se întâlnească cu sora lui, aceasta trebuie să fugă sau să se ascundă. Atunci când băiatul recunoaște pe nisip urmele pașilor uneia dintre surorile sale, el nu trebuie să se ia după aceste urme. Aceeași interdicție este valabilă și pentru surorile băiatului. Băiatul nu mai are voie nici măcar să pronunțe numele surorii lui și trebuie să se ferească să pronunțe vreun cuvânt din limba curentă care ar putea face parte din numele surorii sale. Această interdicție care intră în vigoare odată cu ceremonialul pubertății trebuie respectată pe durata întregii vieți.

Îndepărtarea dintre o mamă și fiul său crește odată cu trecerea anilor, rezerva observată în cazul mamei fiind mai mare decât cea impusă fiului. Atunci când mama îi aduce ceva de mâncare fiului, ea nu are voie să-i înmâneze direct alimentele, ci le pune în fața lui; ea nu îi mai vorbește de acum înainte familiar, ci îi spune „dumneavoastră” în loc de „tu” (este vorba, bineînțeles, de cuvintele corespondente în limba noastră). Aceleași obiceiuri sunt în vigoare în Noua Caledonie: atunci când un frate se întâlnește cu o soră, aceasta se ascunde în tufișuri, iar băiatul trece fără a se întoarce spre ea¹.

În insulița Gazelelor din Noua Bretanie, o soră, odată măritată, nu mai are voie să vorbească cu fratele ei; în loc să-i pronunțe numele,

¹ R. H. Codrington, *The Melanesians*, în Frazer, *Totemism and Exogamy*, vol. I, p. 77.

trebuie să-l denumească printr-o perifrază.¹ În Noul Mecklenburg se aplică aceeași interdicție, nu numai fratelui și surorii, ci și vărului și verișoarei. Aceștia nu au voie nici să se apropie unii de ceilalți, nici să-și dea mâna, nici să-și facă unul altuia cadouri; atunci când doresc să-și vorbească, trebuie să o facă la o distanță de câțiva pași. Incestul dintre frate și soră este pedepsit cu spânzurătoarea.²

În insulele Fiji, aceste interdicții sunt cât se poate de riguroase și se aplică nu doar rudelor de sânge, dar și fraților și surorilor de grup. De aceea, ni se pare uluitor să auzim că acești sălbatici ar cunoaște ritualul orgiilor sacre în cursul cărora se comit acuplările sexuale cele mai pedepsite de interdicție. Dar, în loc să găsim surprinzătoare această contradicție, o putem, de asemenea, folosi pentru tema însăși a prohibiției.³

La triburile Batta din Sumatra, interdicțiile se extind la toate gradele de rudenie mai apropiate. De pildă, ar fi total inoportun dacă un frate Batta și-ar însoți sora la o adunare. Un frate Batta nu se simte în largul său în compania surorii, chiar și în prezența altor persoane. Atunci când un frate intră în casă, sora sau surorile preferă să se retragă. La fel, un tată nu va rămâne niciodată între patru ochi cu fica sa sau o mamă cu fiul ei. Misionarul olandez care ne-a relatat aceste obiceiuri a adăugat că, din nefericire, el le găsește a fi justificate. Se pare că la această populație, un tête-à-tête între un bărbat și o femeie sfârșește inevitabil cu o tăvăleală; fiindcă indigenii știu că se pot aștepta la cele mai aspre pedepse și mai grave consecințe, dacă se fac vinovați de relații sexuale între rude apropiate, este cât se poate de firesc atunci să se păzească prin interdicții de orice tentații posibile.⁴

¹ Frazer, I. c., p. 124, după Kleintitch: *Die Küsten-Bewohner der Gazellen-Halbinsel*.

² Frazer, I. c., II, p. 131, după P.-G. Peckel, în *Anthropos*, 1901.

³ Frazer, I. c., II, p. 141, după reverendul L. Fison.

⁴ Frazer, I. c., II, p. 189.